

UZ
LEUVEN

Ontwikkeling en gedrag bij kinderen met het Smith-Magenis syndroom

Diane Willekens, orthopedagoge, Centrum Menselijke Erfelijkheid, Leuven

UZ
Leuven

Herestraat 49
B - 3000 Leuven

www.uzleuven.be
tel. +32 16 33 22 11

UNIVERSITY HOSPITALS LEUVEN

Vroegkinderlijke ontwikkeling

- Baby:
  - Voedingsproblemen, niet goed gedijen
  - Hypotonie
  - Rustige baby's, vaak te rustig, minder brabbelen
  - Sociaal: meestal alert en responsief
  - Soms reeds slaapproblemen
  - Licht vertraagde ontwikkeling

Peuter/kleuter

- Zelfbepalend gedrag
- Stereotiep gedrag
- Ambivalent gedrag
- Zelfverwondend gedrag
- Slaapproblemen
- Mentale ontwikkeling: evolutie naar licht/matige tot matig/ernstige beperking

Intelligentie

- Matige verstandelijke beperking: 2/3
- Ernstige verstandelijke beperking: 1/3
- Randnormale begaafdheid en lichte verstandelijke beperking: uitzonderlijk
- Personen met RAI1-mutatie: betere mogelijkheden?

Algemene begaafdheid:

29 kinderen, test WISC-III

(gegevens Udwin, 2001)

	Totaal IQ	Verbaal IQ	Performaal IQ
<40	7	0	0
41-50	15	15	21
51-60	7	11	6
61-70	0	3	2

Specifieke vaardigheden, schoolse vaardigheden

(Udwin, Dykens, Osorio)

- Sterke punten:
  - Lange termijn geheugen (onthouden van gebeurtenissen uit het verleden, namen van personen en telefoonnummers)
  - Taalbegrip?
  - Visuele vaardigheden
  - Computervaardigheden
  - Technisch lezen (niveau eind 1°-begin 2^oj)

- Zwakke punten:
  - Aandacht
  - Onmiddellijk auditief geheugen
  - Sequentievaardigheden
  - Visuo-motorische coördinatie
  - Communicatievaardigheden, taalbegrip - spreken
  - Begrijpend lezen en spelling
  - Rekenvaardigheden
  - Tempo
  - Zelfredzaamheid (gedragsproblemen)

Zelfredzaamheid

Vineland Adaptive Behavior Scale

(studie Madduri, 2006, n=50, 18m-31j)

Subtesten	Gemiddelde (100)	SD (15)	min - max
Communicatie	54.12	15.74	<20 - 73
Dagelijkse vaardigheden	47.58	17.10	<20 - 76
Socialisatie	56.73	15.82	<20 - 89
Totaal	48.30	13.58	<20 - 73

Gedrag in SMs

- Aangenaam, aanhankelijk gedrag met uitnodigende gelaatsuitdrukking, charmant, gevoel voor humor, maar:
  - Moeilijk gedrag, voortdurend onderhandelen
  - Zelfverwondend gedrag
  - Stereotiep gedrag/obsessief denken
  - Aandachtsproblemen/impulsiviteit
  - Gestoord slaapgedrag
  - Emotioneel labiel
  - Luidruchtig

- Minder gedragsproblemen bij veel individuele aandacht van volwassenen!

Aberrant Behaviour Checklist: meest problematische gedragskenmerken

bij min. 8 van de 10 personen

(n=10, Leuven)

- Prikkelbaar
- Vlug afleidbaar
- Snelle stemmingswisselingen
- Zelfverwonding
- Ongehoorzaam, moeilijk te controleren
- Behoeften moeten onmiddellijk worden bevredigd
- Woedebui als hij/zij zijn zin niet krijgt
- Impulsief
- Rusteloos, kan niet stilzitten

Aandacht en impulsiviteit

Martin, 2006, n=19, 2-12j,
Conners vragenlijst, CPRS

Subschaal	Gemiddelde totaal	Gemiddelde jongens	Gemiddelde meisjes
Grensoverschrijdend gedrag	47,9	42,9	52,5
Leerproblemen tgv aandachtsprobl	81,4	81,2	81,6
Psychosomatische klachten	54,9	51,7	56,4
Impulsiviteit	58,2	50,5	65,0
Angst, zich terugtrekken	48,1	47,2	48,8
Hyperactiviteit	70,5	63	77,3

Agressief gedrag

n=32, 6-39j

Sloneem J, Journal of Intellectual Disability Research, 2011

- Zelfverwondend gedrag: 96,9%
- Fysische agressie: 87,5%
  - Vooral slaan (84%), vastpakken, stampen, knijpen, bijten, voorwerpen gooien, voorwerpen gebruiken als wapen (38%) ea.
  - Verband met impulsiviteit, hyperactiviteit en autistische gedragskenmerken
- Destructief gedrag: 81,3%
- Verbale agressie: 43,8%

Zelfverwondend gedrag

Gedrag	- 10 jaar (N=5)	+ 10 jaar (N=7)	Totaal (N=12)
Hoofdbonken	5	4	9
Hand/pols bijten	3	2	5
Pulken aan huid	2	5	7
Trekken aan haren	0	0	0
Zichzelf slaan	2	5	7
Onychotillomania (nagels)	1	5	6
Voorwerpen in:			
oren	1	1	2
neus	5	3	8
rectum	0	0	0
vagina	0	0	0
Bijten op tong	0	1	1
Op ogen duwen/in ogen steken (eye-poking)	0	0	0

Functie van het zelfverwondend en agressief gedrag

- Langthorne, 2011, N= 25, 5-21 jaar

QABF-schaal: Questions About Behavioral Function, 25 items

- Voorbeelditems:

- Wordt agressief als hij iets wil hebben
- Stelt zelf-verwondend gedrag, ook als er niemand in de buurt is
- Stelt zelf-verwondend gedrag als hij ziek is
- Stelt agressief gedrag en lijkt te zeggen 'kijk naar mij'

Percentage deelnemers met SMs die aan de criteria beantwoorden (Langthorne)

(*sign verschil met FraX)

	Aandacht vragen	Iets verkrijgen	Ontsnappen aan iets of iemand	Fysisch onbehagen	Zelf stimulatie
Auto Mutilatie 91%	43.5*	42	35	52.5*	40*
Agressie 95%	62.5*	58	50	70.8*	0
Vernielen 100%	75*	50	50	60*	40*

Zelfverwondend gedrag en fysieke agressie bij verschillende syndromen

Arron, 2011 n=797, 4-52j

	Zelfverwondend gedrag (%)	Fysieke agressie (%)
Controle groep	26.8	46.3
Angelman s	45.1	73.0
Cri du Chat s	76.8	70.2
Cornelia de Lange s	70.3	40.2
Fragiele X s	51.3	52.1
Pader-Willi s	51.6	43.0
Lowe s	64.3	64.8
Smith-Magenis s	92.9	73.8
<i>totaal</i>	55.8	52.8

Stereotiep gedrag (n=12)

- Stereotiep gedrag in mondzone:
  - Likken aan voorwerpen: 5
  - Vingers in de mond: 9
  - Tandknarsen: 5
  - Zuigbewegingen met tong: 6
  - Ruiken aan voorwerpen: 6
- Stereotiep gedrag i.v.m. voeding
  - Mond volproppen: 8
  - Grote brokken inslikken: 9
  - Te veel eten: 6
  - Obsessie voor keukenkasten/koelkasten: 5
  - Obsessie voor bepaald voedsel: 4

Stereotiep gedrag (vervolg)

- Hand- en armbewegingen bij opwinding: 10
  - Zichzelf omhelzen: 4
  - Handen in elkaar slaan, handen wrijven: 6
  - Aanraken, omklemmen van schouders: 4
  - Handen, vuisten naar wangen brengen: 1
- Andere:
  - Schommelen met het lichaam: 4
  - Stevig omhelzen van anderen: 7
  - Stevig omhelzen van huisdieren: 6
  - Zich uitkleden op ongepaste momenten: 5
  - Ambivalent gedrag (ja, nee, ja): 6

Repetitief gedrag (n=42, 4-38 jaar)

J Moss, J Autism Dev Disord, 2009

- Stereotiep gedrag: zie vorige dia's (met objecten, handen, lichaam): 52 à 60%
- Compulsief (dwangmatig) gedrag:
  - verzamelen van allerlei voorwerpen (stukjes papier, touwtjes etc): 19%
  - uitvoeren van (bizarre) rituelen: 26,2%
  - 'completing' gedrag: (vb. deuren open of dicht, niet halfopen) 26,2%
- Beperkte voorkeuren:
  - voor bepaalde 'favoriete' personen: steeds contact zoeken (soms ook negatief): **67,6%**
  - voor bepaalde voorwerpen: 31%
  - voor bepaalde thema's in de conversatie: 32,4%

Repetitief gedrag

J Moss

vervolg

- Repetitive spraak:
  - Dezelfde vragen stellen: 70.6%
  - Dezelfde zinnen/klanken/gebaren: 35.7%
  - Echolalie: 26.5%
- Gehechtheid aan/eisen van steeds hetzelfde (insistence on sameness)
  - Voorkeur voor routines: 45.5%
  - 'just right' gedrag: (vb. stoelen moeten op een bep plaats staan): 26.2%

Wat is autisme?

Omschrijving in DSM-IV-TR

- Pervasieve ontwikkelingsstoornissen:
  - Autistische stoornis:
    - Kwalitatieve beperkingen in de sociale interactie
    - Kwalitatieve beperkingen in de communicatie en verbeelding/fantasiespel
    - Beperkte, zich herhalende stereotiepe patronen van gedrag, belangstelling en activiteiten
  - Pervasieve ontwikkelingsstoornis NAO
    - ernstige beperking in ontwikkeling van wederkerige sociale interactie + stoornissen communicatieve vaardigheden OF stereotiep gedrag

Autisme bij personen met SMs?

Studies op basis van vragenlijsten:

- Childhood Autism Rating Scale (CARS)
  - Martin 2006, n=19 (2-12jaar): gemiddelde score valt binnen 'mild autistic category'
    - Autistische kenmerken: stereotiep gedrag, zelfverwonding, gestoorde taalontwikkeling
    - Maar: relatief goede sociale vaardigheden
  - Wolters, 2009, n=11 (5mdn-34mdn): gemiddelde score valt binnen het normale (score<30).
    - Subgroep -18 mdn scoort negatief
    - Subgroep +18mdn scoort positief voor autisme (mild tot matig)

- Autism Screening Questionnaire

Moss 2009, n=42, 4-38j:

- gemiddelde score: wijst op autisme
- Maar: geen sign verband tussen repetitief gedrag (Repetitive Behaviour Questionnaire) en autisme spectrum stoornis (ASQ)

- **Social Communication Questionnaire-C (nieuwe versie ASQ)**

Laje 2010, n=26, 4-50j:

- gemiddelde score: normaal, maar: 35% positief.

- **Social Responsiviness Scale**

Laje, n=20, 4-18 j

90% score in autisme zone:

- 35% licht/matig (score 60-75)
- 55% ernstig (score >76)

♀ > ♂ : zwakkere sociale cognitie en meer autistische preoccupaties en gewoonten

- Conclusie: waarschijnlijk verhoogde incidentie van autisme, maar meeste personen met SMs voldoen niet aan alle criteria voor autisme volgens DSM-IV-TR.

Evolutie van het gedrag

	Baby	Peuter/kleuter	Kinderen	Adolescentie/volw
Niveau van activiteit	Hypo-actief, soms autistiform	Hyperactief	Hyperactief	Rusteloos
Emotionele problemen	-	Temper tantrums, ja/nee spel	Plotse stemmingswisselingen	Agressie → gedragsregulerende medicatie)
Slaapproblemen	Gestoord dag/nacht ritme	Gestoord dag/nacht ritme	Vroeg en vaak ontwaken, storend gedrag, stoelgang smeren	Vroeg en vaak ontwaken, dutjes overdag
Stereotiep gedrag	-	Schommelen, mondgedrag	Mondgedrag, speciale fascinaties, typische hand/armbewegingen	Speciale fascinaties, typische hand/armbewegingen
Zelfverwonding	Hoofdbonken	Hoofdbonken, pols bijten, zz slaan, skin picking	Overgang zelfverwonding peuter - adolesc	Nagels scheuren, skin picking, voorwerpen inbrengen

Gedragsregulerende medicatie

- - 10 jaar: weinig medicatie
- + 10 jaar: meesten nemen medicatie die inwerkt op hyperactiviteit en agressie, eventueel afremmen van seksuele driften.
- Slaapregulerende medicatie (minderheid)
  - Melatonine in combin met betablokker
- Individueel aanpassen

Begeleiding

- Doel:
  - Omgeving creëren waarin ontwikkeling en sociaal-emotioneel welzijn van het kind/volwassene bevorderd wordt
  - Situatie leefbaar maken voor de omgeving, ondersteuning van ruime kader, draagkracht vergroten
  - Positieve band creëren tussen persoon met SMS, familie en ruimere omgeving

Gedrag dat interfereert met sociale activiteiten en leren

- Aandacht zoekend gedrag
- Agressie tav anderen
- Beperkte gerichtheid op leeftijdsgenoten
- Zelfverwondend gedrag
- Zwakke impulscontrole
- Gevoeligheid voor wijzigingen in routine
- Aandachtsproblemen
- Perseveratie
- Slaapstoornissen
- Ontaarden van positieve gevoelens voor anderen
- Overgevoeligheid voor sensorische prikkels (incl hyperacusis)

Begeleiding: benutten van positieve eigenschappen

- Betrokken en aantrekkelijke personen
- Sterke gerichtheid tot volwassenen
- Genieten van aandacht
- Goede reactie op structuur en routine
- Gevoelig voor beloning
- Willen graag behagen
- Communicatief ingesteld
- Brede interesse
- Fascinatie voor elektronische middelen
- Interesse voor muziek
- Visuele ingesteldheid
- Gevoel voor humor
- Aanwijsbare oorzaken van tantrums of agressie
- Gevoelig voor afleiding als agressie wordt opgewekt (preventie)

Aandachtspunten in de omgang met personen met SMs

- Houdt rekening met het ontwikkelingsniveau (cognitief, taal, sociaal, emotioneel)
- Evenwicht zoeken tussen aandacht geven en zelfstandig bezig zijn
- Geef enige controle over dingen, enige keuzevrijheid
- Stimuleer de communicatie, event SMOG
- Preventief werken: structuur bieden en triggers vermijden, wees rustig. Duidelijkheid bieden
- Probeer het gedrag niet steeds verbaal te sturen, blijf rustig, gebruik neutrale spreektoon
- Gebruik humor en drama

Aandachtspunten in begeleiding (vervolg)

- Rustige klas en omgeving
- Werken in kleine groepjes
- Gebruik van beloning
- Gebruik van visuele signalen (prenten, tekst)
- Vaste dag- en weekstructuur
- Bij agressie: probeer zo snel mogelijk in te grijpen
- Eventuele ondersteuning met medicatie
- Zoek als ouder/opvoeder zelf ondersteuning, durf anderen inschakelen, steun elkaar